

szavonulása után több kiadványt, cikket írt a forradalmi mozgalomról.

Jelen művének előszavát már 1930-ban papírra vetette, de később is javíthatott, csiszolt rajta.

Leninről, a forradalmáról, az államférfiről és a teoretikusról sokat olvashattunk, tanulhattunk. Boncs-Brujevics visszaemlékezései nagymértékben hozzájárulnak a bennünk kialakult Lenin-kép teljesebbé tételéhez. Bemutatja nagy feladatok előkészítése, megvalósítása során, de megismerkedhetünk azzal a Leninnel is, aki egy banditátamadás után is képes volt vidáman, önfelédten játszani a gyermekekkel.

A szerző három nagy csoportba sorolja a Lenin mellett eltöltött évek emlékeit. Harc az Októberi Forradalom győzelmének kivívásáért Péterváron, átköltözés Moszkvába; majd herendezkedés és az ország életének irányítása az új fővárosból, harc a fehérgárdisták és az esze-

rek ellen, végül pedig a Lenin elleni merényletek.

A második merényletet Lenin ellen 1918. augusztus 30-án követte el Fanni Kaplan eszer nő. Boncs-Brujevics írását olvasva érezzük azt az aggodalmat, amely mindenkit elfogott, aki abban az időben a Kremlben tartózkodott, vagy a Kremllel kapcsolatban állt. A kábulatból felocsúdva a Népbiztosok Tanácsa Elnökségében Lenin helyett elnöklő Szverdlov így fogalmazta meg valamennyiök véleményét: „bármely keserves megpróbáltatás is az ő távolléte, a proletárdiktatúra nehézsorszáka politikai élete és kegyetlen osztályharca vezetést kíván, és történeljé bármi, ez a vezetés van, volt és lesz, mivel pártunk ép és egészséges”.

Lenin felgyógyulása után, amikor ismét rendszeresebben dolgozott a Népbiztosok Tanácsában, elolvasott minden újságot, amely betegsége alatt jelent meg. Őszintén elkeseredett, látva személyének

határtalan dicsőítését és felmagasztalását. „Mi ez? — kérdezte, és rámutatott az újsághalmazra. A címszavak csak úgy tarkállottak a nevéből, minden lehetséges díszítő jelző kíséretében. A Titkárság vezetőjének azonnal intézkednie kellett a moszkvai és pétervári újságok szerkesztősegeinél. Lenin nem szerette, ha nevét sűrűn emlegették, kultuszt űztek személyéből.

A szerző barátként és tisztelőként tekintett Leninre. Példaképe volt, és ez tette lehetővé, hogy az epizódok kiválogatása során *egy személyben* mutassa be Lenint, mint a *szervező államférfit* és a minden egyes elvtársáért aggódo embert. Azt, aki „milliókban” gondolkodik és zseniális meglátásai, valamint prognózisai vannak, ugyanakkor aggódik, hogy beteg harcostársainak családtagjai nem nélkülöznek-e? (Európa Könyvkiadó 1967.)

SZENTIRMAI LÁSZLÓ

SZ. M. BUGYONNIJ: LOVASROHAM

Az Októberi Forradalom eredményeinek meghiúsítását célzó kísérletek között különösen nagy próbára tette a fiatal szocialista államot az a támadás, melyet a lengyel burzsoázia 1919 nyarán indított az ország nyugati területei ellen. A Kolcsak, Gyenyikin, Jugyenic ellen élethalálharcot vívó szovjet kormány békés kísérletei sorra hajótörést szenvedtek az antant-hatalmak által tüzelt támadók vakságán, s végül is arra kényszerítették, hogy a következő év tavaszán — a fehér tábornokok erejét részben már legyűrve — fegyverrel keljen élete védelmére. A Pilsudski ve-

zette lengyel burzsoá állam megfélekezve arról, hogy alig pár hónapos független létét éppen a szocialista forradalommal beállt új helyzetnek köszönheti, a hódítás ösztönétől üzelve nagy erőket vetett be az akcióba. Franciaország mellett főleg az ukrán ellenforradalmárookra támaszkodhatott, kik nacionalizmusukban odáig mentek, hogy a független Ukrajna „érdekében” 8 millió honfitársuk átengedésével vásárolták meg Lengyelország közreműködését. A betörő reguláris csapatok árnyékában felélénkülték a helyi ellenforradalmárokból verbuválódott, szanaszét fosztogató

rablóbandák is. A világháború, majd a korábbi intervenciók támadások által amúgy is végsőkig kimerült terület kétségbeejtő helyzetbe sodródott.

A szovjet ellentámadás megindulásától a lengyel intervenciók kiveréséig terjedő néhány hónap történetét adja elő emlékiratainak második kötetében Bugyonnij, a győzelemben oroszlánrészt vállaló 1. lovashadsereg akkori parancsnoka. Részint személyes emlényeire támaszkodik, részint levéltári és hírlapanyagot hasznosít. Könyve elsősorban a szakemberek számára nyújt élményt. A hadtudománnyal foglal-

kozók tanulsággal kísérhetik nyomon a kisebb-nagyobb ütközetek részletekbe menő, elemző leírását, értékelését, a hadjárat egészének stratégiai szempontú feldolgozását. Éppen a forradalom 50. évfordulóján különösen megragadja figyelmünket a szovjet állam életének első éveiben uralkodó politikai és gazdasági viszonyok feltárása, az általi a hadsereg ellátásáért, mozgatásáért, erkölcsi magatartásának alakulásáért felelős ember szempontjából. Társadalomrajzot nem szándékozik adni az író, a haza életének sorsdöntő percében azonban akaratlanul is megnyilvánulnak mindazok az erők, melyek abban az időben a szovjet nép sorsát alakították.

A hadjárat története szoros összefüggést tart az a vonzásokból és taszításokból álló bonyolult hálózattal, mely a szovjet államot, a nyugat- és kelet-európai tőkés országok kormányait, ezek dolgozóit egymással összekötötték. A nagy tablón felvillanó egyéni arcok adnak személyes jelleget az elbeszélésnek, ezek fejezik ki közvetlenül is érzékelhetően az események emberi tartalmát, s ezek világosítanak föl bennünket arról a különbségről, mely a technikai és anyagi ellátottságon túl megteremtette a szovjet állam számára a győzelem feltételeit. Ezek az emberi arcok avatják igazi irodalommal a könyvet, ezekben jut kifejezésre a hadvezér-

nek és az írónak mélységes szeretete hősei — a szó legszorosabb értelmében: hősei — iránt. Nem szórakoztató olvasmány ez, figyelmet és elmélyülést kíván, viszonzásképpen azonban megajándékoz egy sereg eddig teljességgel ismeretlen adattal, s főként megismerteti velünk azokat az emreket, akik visszaverték a világ összeszövetkezett reakcióinak erőinek támadását, megmentették hazájukat a maguk és az emberiség számára, a következő évtizedekben pedig valóra váltották a forradalom által nyújtott lehetőségeket. (Zrinyi Katonai Kiadó 1967.)

K. P.

AZ ÚJ SZOVJET IRODALOM

Tablót nyújtani egy nemzet irodalmáról, különösen ha a szovjet irodalomról van szó, mindig olyan vállalkozás, mely más könyveknél jobban felkelti az olvasó érdeklődését, s egyben elvi-politikai jelentőségű is. Az ötvenedik évforduló fényében különösen megnőtt várakozással vetjük kezünkbe azt az esszégyűjteményt, mely címében is hangsúlyozottan azt ígéri, hogy az új szovjet irodalomról ad hírt. Nos, ha fellapozzuk a tartalomjegyzéket, azt látjuk, hogy a kötetben portréformában bemutatott íróknak legalább a fele nem tartozik szigorú értelemben a szovjet irodalom azon vonulatához, mely egy évtizednyi távol-ságból immár megállapíthatóan új irodalomtörténeti korszakot nyitott. Az íróknak legalább egy harmada pedig semmilyen szempontból sem sorolható a mai szovjet irodalom képviselői közé, hisz nem egy közülük évtizedek óta

halott. Tévedés történt? Nem. Bár vitatható, mégis átgondolt koncepció vezette a kötet szerkesztőit, Kardos Lászlót és Elbert Jánost, a válogatásban. Kardos László bevezetője a szovjet irodalom legújabb vonulatát a következő három csoport szerint tárgyalja: a fiatalok, az öregek és halottak csoportja. Sok meg-gondolás igazolhatja e tárgyalási módszer helyességét. Igazolhatja az az egyszerű fizikai tény, hogy a húszas évek több alkotójának műve csak az utóbbi években vált ismertté az olvasó előtt, s csak mostanában kezdett hatni; igazolhatja az is, hogy a szovjet szellemi kultúra megújodásában jelentős szerepet játszik a húszas évek rehabilitálása, a húszas évekhez, a forradalom lenini korszakának tiszta forrásaihoz való visszatérés — s még lehetne sorolni a szempontokat, melyek közt nem utolsó helyet foglal el egy inkább *történeti*, mint-

sem *irodalomtörténeti* momentum: az igazságszolgáltatás szándéka sem. Mindez persze nem jelentheti azt, hogy a fiatalokat, öregeket és halottakat irodalomtörténeti kategóriává emeljük, hogy egy olyan kötetben, mely mozaikkoc-kákból igyekszik összerakosgatni a mai szovjet irodalom képét, összemossuk a határokat. Az irodalom nem él a történelemtől független életet, vitatható, hogy mégoly hasonló etikai, ideológiai töltésű korszakok is kezét nyújthatnak egymásnak korok, nemzedékek feje fölött. Mindez persze már nem szorosan a portrégyűjteménnyel kapcsolatos szempont: Az ilyen összefüggések vizsgálatához — mint pl. a húszas és hatvanas évek közötti rokonság aspektusainak, a halottak élő jelenlétének bemutatása — összefüggőbb, elemzőbb tanulmányok alkalmasabbak lennének, mint a portrékra tört megközelítés.